

دایناسور



خپرندوی: Dk Publishing

ژباړن: عبدالجمیل ممتاز

وېوېسته!

آیا دایناسور الوتلی شوی؟

ولې د هغوی ټول نسل له منځه لاړ؟

آیا غاښ درد یې هم درلود؟

آیا دایناسور پرنجل؟

Ketabton.com

د دغو او نورو پوښتنو په اړه به مختلف دایناسوران تاسو ته ځوابونه ووايي او همدارنګه نور اړوند معلومات به هم په لنډه توګه درته

وړاندې کړي.

ډايناسور

ۉ پوښتنه

دا ښه ښيي، چې د يو ډايناسور غټوالی د يو
بالغ انسان په پرتله څومره دی.

لیکچر

مخونه

سرلیکونه

-
- آيا ټول فوسيلونه په ډايناسورانو پورې اړه لري؟ ٤
- آيا هر څوک فوسيل موندلی شي؟ ٦
- آيا ډايناسوران د اسمانڅکو په اندازه غټ ول؟ ٨
- آيا ډايناسوران الوتلی شوای؟ ١٠
- له دوی نه کوم يو يې ډېر خطرناک و؟ ١٢
- آيا د بڼامار په نوم کوم موجود هم و؟ ١٤
- آيا د ډايناسور بچيو لوبې کولې؟ ١٦
- آيا ډايناسورانو شورماشور کاوه؟ ١٨
- آيا ډايناسوران لټان ول؟ ٢٠
- آيا ترسراتوپس زړور و؟ ٢٢
- تر ټولو غټ ټي - ریکس چېرته دی؟ ٢٤
- آيا ډايناسورانو لامبلی شوای؟ ٢٦
- آيا کيدی شي ډايناسوران بيا راژوندي شي؟ ٢٨
- کوم ډول ډايناسوران ریکارډ لري؟ ٣٠
- د ځينو کلمو تعريف او تشریح ٣٢
- د ژباړن يادونه ٣٢

آيا ټول فوسيلونه په ډايناسورانو پورې اړه لري؟

زموږ ډايناسورانو د هغه څه په اړه چې تاسو انسانان پوهيږئ، ټول زموږ له فوسيلونو نه اخستل شوي دي، خو ټول فوسيلونه (fossils) بيا موږ پورې تړاو نه لري. فوسيلونه د هغو ټولو ځناورو او بوټو پاتې شوني دي، چې ميليونه کاله پخوا يې ژوند کاوه.

فوسيلونه کولی شي تاسو ته ووايي، چې څه وخت موږ ژوند کاوه او ځينې هغه معلومات (البته ټول نه) درکړي، چې زموږ يا د قبل التاريخ ځناورو او نورو ژويو ژوند څه ډول و.

5

زموږ په اړه معلومات

۱- تر اوسه له ۷۰۰ ډولونو نه زیات ډایناسوران پېژندل شوي دي. خو زموږ د ډایناسورانو ډولونه له دغه شمېر څخه اوبښتی و.

۲- د ۲۳۰-۲۵۰ میلیونه کالو مخکې مو ژوند کړی دی.

۳- د ډایناسور نوم د (غټ او وحشتناک تمساح) په معنا دی.

۴- موږ تمساح نه وو، بلکې د وچې د خزندگانو یوه ډله وو، چې سیخ په دوو پښو یا قامت باندې درېدلی شوای.

۵- ښځینه ډایناسورانو هگی اچولې.

تاسې کومه زمانه کې ژوند کاوه؟

پوهان په دې باوري دي چې د زمکې عمر میلیاردونه کاله دی او مختلفې زمانې دورې یې هم ورته نومولې دي. هغوی ټولې هغه دورې چې موږ پکې ژوند کاوه، د تریاسیک، ژوراسیک او کرتاسیوس په نومونو پېژني.

۲۵۰ میلیونه کاله پخوا د زمکې ټولې وچې سره تړلې وې.

کیدي شي، بېلابېل فوسیلونه مختلفې ښانې ستاسو په واک کې درکړي.

زموږ څرښندی او د پښو خاپونه

دا درته ویلی شي چې موږ څنگه تگ کاوه او چټکتیا مو څومره وه.

کوپرلیټونه

(تیره شوې سرې) دا درته ویلی شي چې موږ څنگه تگ کاوه او چټکتیا مو څومره وه.

څالي

تاسو ته ویلی شي، چې موږ څنگه گډ ژوند کاوه.

آیا کولی شو، د یو فوسیل هډونه په اسانه اړوند ځای کې یو د بل څنگ ته کېږدو؟

نه، ځکه چې زموږ د هډوکو ځینې (البته کم) فوسیلونه نه پیدا کېږي.

لرغون پوهان داسې کسان دي، چې د ډایناسورانو فوسیلونه کشفوي او تر څېړنې لاندې یې نیسي او همدارنگه د هغوی اړوند هډونه په ترتیب یو د بل څنگ ته ږدي.

زه ستگوسروس یم او د
واښه خورو سترو
ډایناسورانو له ډلې څخه
گڼل کېږم.

آيا هر څوك فوسيل موندلی شي؟

د ډايناسورانو فوسيلونه د نړۍ په
کچه په تخته سڼو (هوراو تېږو)
کې موندلی شئ. ساحلونه،
کانونه، د سيندونو غاړې او که
زيات چانسي وئ، ستاسو د کور
انگر، دا هغه احتمالي ځايونه
دي، چې فوسيلونه پکې موندلی
شئ.



شمالي امريکا

North America

په شمالي امريکا کې ټي-
ريکس، تريسراټوپس،
پاراساولوفس او نور
فوسيلونه موندلی شئ.

لمړنی کشف شوی ډايناسور څه و؟

لمړنیو انسانانو د ډايناسورانو فوسيلونه
موندل، خو نه پوهېدل چې هغه څه دي.
وروسته پوهانو په اتلسمه پېړۍ کې
زموږ پر نومولو باندې پيل وکړ.

زه ايگوانوډون يم او
له هغې ډلې څخه
يم، چې تر ټولو
لمړی ونومول شول.

يو شمېر غټ او تر ټولو
پخواني ډايناسوران په
جنوبي امريکا کې موندل
شوي دي.

د گوټې نوک يې راته
لمړی زما پر پزه
ايښی و.

ما پر څلورو پښو
تگ کاوه او پر
دوو پښو مې
منډې وهلې.



جنوبي
امريکا

خو د پلاتوسروس، ایګوانودون او
بارونیکس ډولونه په اروپا کې موندل
کيږي.

په چین او د اسیا نورو برخو کې زیات فوسیلونه
لکه پروتوسراتوس او ټنک وال ډایناسوران موندل
شوي دي.

آسیا

اروپا

افریقا

څوک پر ډایناسورانو باندې نوم
ایښودنه کوي؟

د بارکیوسروس،
سپینوسروس او نورو
ډایناسورانو فوسیلونه
په افریقا کې موندل
شوي دي.

هغه لرغون پوه چې د ډایناسورانو نوي ډولونه کشفوي،
کولی شي نومونه هم ورباندې کېږدي. دا وگړی کولی شي
چې د یو تن یا د هغه ځای نوم چې اړوند فوسیل هلته
موندل شوی وي، غوره کړي، نو غالباً زموږ ډایناسورانو
نومونه دا څرگندوي چې موږ څه ته ورته وو.

استرالیا

نیوزیلانډ

جنوبي قطب

د جنوب قطب لکه اوس سوږ نه و، ځکه چې
هلته د هیپسیلوفوډونټ ډلې ډایناسورانو ژوند
کاوه.

آيا ډايناسوران د اسمانڅکو په اندازه غټ ول؟

ټول نه، خو ځيني ډايناسوران لکه ما غونډې ډېر غټ ول، زه باروسروس يم او د اوږد غاړو ډايناسورانو په ډلې پورې مې اړه درلوده، اوږده لکې مې وه او خوراک مې واښه و، البته د ساروپادونو په نوم ښه پېژندل کيږم.



5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۱۴۵ تر ۱۵۶ ميليون کاله وړاندې د ژوراسيک په دوره کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امريکا او افريقا کې موندل شوی يم.

۳- زما نوم د (غټ سمساره) په معنا دی.

۴- احتمالاً په گله ييزه توگه اوسېدو.

۵- تر ډيره مې د نښترو او بانگس ونې خوړلې.



کله چې تاسو گرځېدئ، آيا زمکه لرزېدلې؟

هو، زما وزن له دريو فيلانو نه زيات و، حليم (غټ) بدن مې درلود او لکه د هغوی په شان پايه ډوله پښې مې درلودې او همغسې تلم.



سروپاد (د سمساره پښې)

زما لکې د متروکې (قمچينې) يه توگه هم کارېدلی شوی.

انسان چې څومره هم ځان پورته غځولی وای، نو ايله به زما زنگنه ته رسېدلی و.



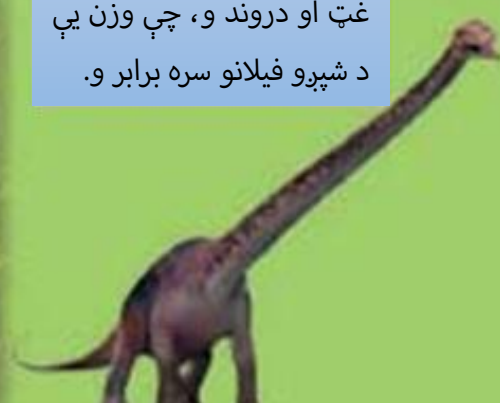
کوم ډول ساروپدونو ریکارډ درلود؟

ساروپدونه تر ټولو هغه غټ او درانه حیوانات دي، چې تر اوسه یې پر زمکه باندې ژوند کړی دی.

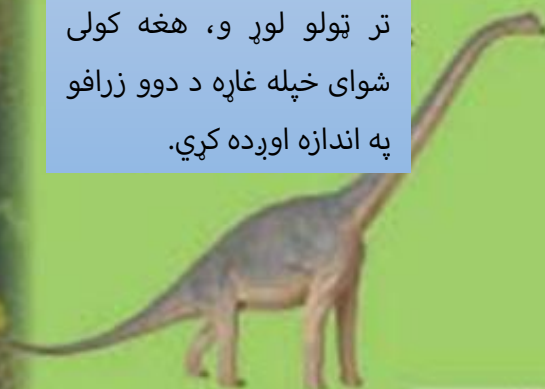
په دوی کې ارجنټینوسوروس تر ټولو غټ و، چې لوړوالی یې د یوې شپږ پوړیزې ودانۍ سره برابر و.



سیسموسوروس پکې تر ټولو غټ او دروند و، چې وزن یې د شپږو فیلانو سره برابر و.



براکیوسوروس د خپلو لوړو پښو او اوږدې غاړې له امله تر ټولو لوړ و، هغه کولی شوای خپله غاړه د دوو زرافو په اندازه اوږده کړي.



موږ بیخي زیات غټ وو، همدارنګه دا مهال ونې هم د زمکې پر مخ خورا لوړې وې او ګڼ ښاخونه او پانې یې درلودې.

آیا تاسو د ډېر لوړو ونو سرونو ته هم رسېدلی شوی؟

تقریباً نه، زما غاړه زیاته جګه او اوږده وه، تقریباً د دوو لارۍ موټرو د اوږدوالي په اندازه وه، خو ما نشوای کولی چې زیاته یې جګه کړم.



آيا ډايناسوران الوتلی شواي؟



که څه هم مور ځينو وزرونه درلودل؛ خو نه، نه شواي الوتلی. زه کاوډيپټريکس یم. ښکو مې زما بدن ښه تود ساته.
زه د یو فیل مرغ په اندازه وم.

د ډايناسور وزرونه لکه د فیل مرغ یا هغو نورو مرغانو په شان ول، چې الوتلی نشي او دواړه سره برابر دی.

ډايناسورانو لکه د الوتونکو په شان د خپلو سرونو دواړو خواوو ته سوري درلودل چې داخلي غوږونو ته یې لاره درلودله.

5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۱۲۵ میلیون کاله پخوا د کراتسيوس په دوره کې ژوند کاوه.

۲- په چین کې موندل شوی یم.

۳- نوم مې د (ښک لرونکې لکې) په معنا دی.

۴- بوټي او کوچني موجودات لکه

حشرات، چرمښکې او کوچني تي

لرونکي مې خوړل.

۵- د سمندر او سیندونو غاړو کې مې

ژوند درلود.



ستاسو رنگ څه ډول و؟

هیشوک سم نه پوهیږي، په فوسیلونو کې بیخي په
ندرت رنگ موندل شوی دی.
لرغون پوهان، زموږ د ژوند د ځای
او څرنگوالي له څېړنې وروسته، زموږ
رنگ ته اټکل کوي.

آیا خال لرونکي ډایناسور هم شتون درلود؟

ډېر کوچني فوسیلونه دا ښيي چې زموږ د پوستکي
جوړښت او سنگار څه ډول و. په وروستیو کې چې کوم
فوسیلونه موندل شوي، پوستکي یې د لاره لاره
پوستکي (د وحشي خره پوستکي) په ښه ښودل شوی
دی؛ خو تر اوسه پورې هېڅ ډایناسوري فوسیل نه دی
موندل شوی.

د لنډې لکۍ ښکې

د غاړې ښکې

نور کوم ډول ډایناسوران الوتونکو ته ورته ول؟

الوتونکي د ډایناسورانو سره زیات ورتوالی لري، ان تر
دې چې د اوږدې مودې په تېرېدو سره زموږ ځیني
ډایناسوران پر الوتونکو بدل شول.

د تېزو منډو
لپاره پښې

د متو او
مړوندو ښکې

زما د فوسیل
یوه نسخه

سینوسنروپټریکس هغه
ډایناسور و، چې بدن یې پر
کوچنیو ښکونکو پټ و.

ارکایوپټریکس، تر ټولو پخوانی
الوتونکی پېژندل شوی دی.

له دوی نه کوم یو یې ډېر خطرناک و؟

غوښه خواره ډایناسوران ډېر وحشي وژونکي ول، خو په دوی کې بیا ښکاري ډایناسوران تر ټولو خونړي ول.

زه ډینونیکاس یم او لکه د نورو ښکاریانو غوندې چټک، چلباز، هوښیار، ځواکمن او وحشتناک وم.



آیا ډایناسورانو ټوپ وهلی شوای؟

هو، ښکاري ډایناسورانو جگې او پیاوړې پښې درلودې، چې زیات چاپک ول.

موږ کولی شوای پر واښه خورو ډایناسورانو باندې د برید لپاره والوزو او د هغوی پر شا ونښلو.



دلته زما د سکېټ بڼه وینئ چې د ټوپ او خېز په حالت کې دی.

زما لید ډېر تېز او پیاوړی و او په یو میل کې مې د ښکار بوی حس کولی شوای.

وژل مو څنگه کول؟

سم لکه د یو کانگفوکار په شان به مې خونړۍ خپرې او لغتې وارولې. زما د مخې دواړو پښو (لاسونو) کې لکه د لور غوندې تېره او اوږده نوکان ول، چې

د ښکار کولو پر مهال به مې د ښکار پر تنه باندې راکاږلې او هغه به مې خیراوه.

د پښې فوسیل



ولې تاسې ته رپټور (ښکاري) ويل کيږي؟

5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۱۰۸-۱۱۵ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس په دوره کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امريکا کې موندل شوی يم.

۳- نوم مې د (ويرونکو خپرو) په معنا دی.

۴- ما ټول ژوونکي، سمساره او واښه خواره ډائناسوران

۵- احتمالاً ما په ډلييز

ډول ښکار کاوه.

د لاسونو خپرې مې د ښکار
(خوارو) څيرولو لپاره کارولې.

غابښونه مې د څيرولو او
شوگولو لپاره کارېدل.

لکۍ مې د لغتې وهلو پر
وخت زما د تعادل ساتلو
لپاره راسره مرسته کوله.

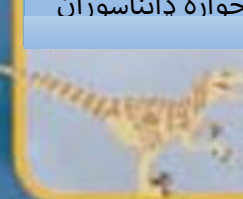
د خپرو نوکان مې د
کراتين له جنسه ول،
دا هغه ماده ده چې
ستاسو د گوټو نوکان
ترې جوړ دي.

رپټور (Raptor) لاتيني کلمه ده، چې د منگولو خښولو ته وايي.
اوس وخت کې د رپټور اصطلاح ښکاري الوتونکو لکه باز او نورو

ته چې خپل ښکار ژوندی
نيسي، کارول کيږي.

موږ هغه ډايناسوران وو، چې
دوی ته ورته عمل مو کاوه او
ځينو مو ښکې هم درلودې.

ولاسيرپټور



آيا د ښامار په نوم كوم موجود هم ؤ؟

ښامار يو خيالي او افسانوي موجود دی، خو ځينې ډايناسوران د ښامار سره ظاهري او چلندي وړتوالی لري.

زه سپينوسروس يم، که څه هم زما له خولې نه اور نه راووت، خو وېروونکې څهره مې درلوده.

زه له تيرانوسروس څخه غټ وم.



له خپلې کلکې او لوړې لکۍ نه
مې د ښکار د وهلو او ځپلو
لپاره استفاده کوله.

د خپلې جوړې د پام جلبولو
لپاره مې له خپل غټ بادوان
(بادبان) نه استفاده کوله.

5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۹۴-۱۰۶ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس په دوره کې ژوند کاوه.

۲- د افريقا په شمال کې موندل شوی يم.

۳- نوم مې د (شمزۍ والې سمساره) په معنا دی.

۴- ما به غټ کبان، ډايناسوران او الوتونکي خرنده خوړل.

۵- زه تر ټولو هوښيار ډايناسور وم.



ستاسو پر ملا باندې څه دي؟

زما د شمزي (ستون فقرات) هډوکي ډېر غټ ول، چې تر پوستکي لاندې يې د يو بادوان (بادبان) بڼه غوره کړې وه. له دغه بادوان نه مې د لمر پر وخت د وجود تودلو او همدارنگه په سيوري کې د وجود سړولو لپاره استفاده کوله.

لکه د تمساح په شان مې اوږدې ژامې او تېره اوږده غاښونه درلودل.

سپينوسروسونو لکه د اوسنيو مارانو په شان رنگه او طراحي شوی بدن درلود.

آيا تاسو ته ورته نورو ډايناسورانو هم شتون درلود؟

زه د سپينوسريدونو په نوم د غوښه خورو ډايناسورانو په ډلې پورې اړه لرم، دوی د نړۍ په هر ځای کې موندل شوي دي، مور ټولو پر دوو پښو تگ کاوه او وتلې او نرۍ جمعې مو درلودې. زما کوچني قومونه (نسلونه) باريونيکس او ايريتاتور نومېږي.

د اريتاټور پاتې شوني په برازيل کې موندل شوي دي.

آيا د ډايناسورانو بچيو لوبې کولې؟

موږ ليلينا سورا يوو، موږ د مور لخوا تغذيه کېدو او زموږ پالنه او ساتنه يې کوله.

موږ د لوبو له لارې دا زده کول چې څنگه غذا (خواړه) پيدا کړو، نورو سره ژوند وکړو او خپل ځانونه وساتو.



آيا تاسې پخپلو ځالو کې ارام او راحت وي؟

هگي به د دايرې په ډول ايسوول کېدې.

زموږ ځالي د خاورو او پاڼو له کلک مخلوط څخه جوړېدلې.

سمر لکه د اوسنيو سمندري الوتونکو د ځالو په شان.

موږ ذاتاً زېره سترگې او لنډ وربوزونه لرل، چې زموږ څه ورسره لا جذابيت پيدا کړي و او له همدې امله ميندو مو زموږ ښه ساتنه کوله.

دا مو د مور که د پلار سکليټ دی؟

مايسورا (ښه سمساره مور)

يوازې اټکل کيدی شي، ځيني لرغون پوهان وايي: د ښځينه ډايناسور د مقعد سوري ځکه لوی و، چې هگي يې اچولې، يعنې د نرانو په پرتله لوی و. البته نرانو هم ممکن ځينې ځانگړتياوې درلودې چې خپل ښځينه جوړې يې تر اغېز لاندې راوستلې.



آيا ډايناسورانو هم پرنجل؟

هو، ځكه چې موږ هم د پوزې سوري درلودل. داسې تصور كيږي چې زياتره ډايناسورانو د خواړو موندلو لپاره د بوی او د نزدې ډايناسورانو د پېژندلو لپاره ښه حس درلود.

زموږ په وخت کې استراليا يوه توره تياره وچه وه او اوږده ساره ژمي يې درلودل. نو ځكه موږ هلته ژوند نشوای کولی.

5

زموږ په اړه معلومات

- ۱- موږ شاوخوا ۱۰۶ ميليون کاله پخوا د کراټسيوس په دوره کې ژوند کاوه.
- ۲- په استراليا کې موندل شوي يوو.
- ۳- نوم مو د (ليلين سمساره) په معنا دی، دا نوم د هغه لرغون پوه د لور دی، چې موږ يې کشف کړو.
- ۴- موږ کلک وابنه او بوټی خوړل.

- ۵- تېزې سترگې مو لرلې، چې په تياره کې مو هم خواړه په اسانه موندلی شوای.



آيا ډايناسورانو شورماشور کاوه؟

زه پاراسارولوفوس یم، داسې تصور کيږي چې کله به مې دښمن لږ نژدې ولید، نو د نورو ډايناسورانو د خبرولو لپاره به مې په لوړ غږ شورماشور جوړاوه. همدارنگه زه د هغو ډايناسورانو له ډلې څخه یم، چې پر سر باندې مې لکه نل یو تاج درلود. البته تاج مې سورني ته لږ ورته و.

آيا غاښ درد مو درلود؟

احتمالاً ۱۰۰۰ غاښونه مې درلودل، چې ټول په ژامو کې کتار ځای پر ځای شوي ول او د واښو وړولو لپاره ښه کارېدل.



زما فوسیل شوې
جمجمه

5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۷۳-۷۶ میلیون کاله پخوا د کراپتسوس د دورې په وروستیو کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امریکا کې موندل شوی یم.

۳- نوم مې د (تاج لرونکي) په معنا دی.

۴- د ښه امنیت لپاره مو ډلییز ژوند کاوه.

۵- خوراک مې ونې او کلک بوټي ول، لکه نېتر او همدارنگه د ونو پوټکي.



کلک او لوړ وریوز مې د هیلې د مېوکې په شان و.

کله به مې چې سر شا ته ټیټ کړ، نو تاج به مې پر ملا باندې لگېد.

یو لوړ قده ډنګر بنیادم زما د تاج دننه ځایېدلی شوی.

کوم بوټي او واښه مو خوړل؟

زه د هغو غټو واښه خوړو ډایناسورانو له ډلې څخه یم، چې هادرسورونه نومېدل.

ځینې مو څرېدل او د زمکې پر مخ واښه مو خوړل. خو ځینې بیا لټېدو او د ونو لوړ ښاخونه او پانې مو خوړلې.



په نورو ښو تاجونه هم ول؟

د هادرسورونو تاجونه مختلف ډولونه او اندازې درلودې. ځینې یې د قاب، ځینې یې د نیغ ښکر او ځینې یې د خولې په شان ول.

کوریتوسروس



لمیوسروس



ټسینتاسروس



آيا دایناسوران لټان ول؟

زه انکیلوسوروس یم او نورو واښه خورو دایناسورانو ته ورته وم. په ټوله کې زه آرام او بې خطرې وم، خو پر ما باندې د برید پر وخت نه وم آرام. زما پر غټه او درنه تنه باندې چې کومې تېرې او ډېلې زخې وینئ، دا د هډوکو وې. دا زخې ما ته د ذرې په شان وې او هېڅ غوښه خواړه دایناسور ما ته زیان نه شوای رسولی.



آيا تاسو ته ورته نور دایناسوران هم ول؟

زه د انکیلوسورونو په نوم د زغرې والو دایناسورانو په ډلې پورې اړه لرم. اوپلوسفالوس بیا د خیتې پر مخ هم همدغسې زخې درلودې او همدارنګه د لکۍ په اخر کې یې یو ګرز هم درلود.

زما پر بدن باندې ډېلې او تېرې هډوکینې زخې



د ورځې به مو څه کار کاوه؟

زه تل د خوراک په حال کې وم، ځکه زه اړ وم چې فقط د ژوندي پاتې کېدا لپاره زیات بوټي او واښه وخورم. زما نس ډېر لوی و او ان تر ټولو سخت خواړه هم پکې هضمېدلی شول. له همدې امله زما له بدن نه زیات ګاز (باد) هم ووت.



ادمونتونیا څو کتاره زخې (چرې) درلودې.



ګاستونیا پر شا او لکۍ باندې زخې (چرې) درلودې.



آيا ډايناسوران هوښياران ول؟



نه، خو موږ وکولی شول چې
میلیونه کاله ژوند وکړو.
خو واښه خورو ډايناسورانو بيا
زموږ په پرتله لږ ماغزه درلودل.

غوښه خورو ډايناسورانو ځکه زيات ماغزه درلودل چې د برید
لپاره يې پلان جوړاوه.

زما په اړه معلومات.....

5

- ۱- ما شاوخوا ۶۵-۷۰ میلیون کاله پخوا د کراټسيوس د دورې
په وروستيو کې ژوند کاوه.
- ۲- په شمالي او جنوبي امريکا کې موندل شوی يم.
- ۳- نوم مې د (زخن سمساره) په معنا دی.
- ۴- په ځنگلونو کې اوسېدم.

۵- خوراک مې لنډ بوټي
او واښه ول.



د لږ مغزو پلنه مجموعه مې

لنډه غاړه مې

د پښو گوټې مې پنځه
او پښې مې لنډې وې.

آيا تاسې پنډ او پياوړي وي؟

گرزواله لکۍ مې



زما پر کلک پوستکي باندې د
غوښه خورو ډايناسورانو غاښونو
کار نه کاوه، ان ورباندې پخېدل
به.

هو، د هډوکي یو دروند گرز زما د لکۍ په پای کې
و، چې د دښمن پر وړاندې مې ګټه ترې اخیسته.

آيا تريسراتوپس زړور ء؟

زه تريسراتوپس يم او د ښکرورو ډايناسورانو له ډلې څخه يم.
دومره زړور او ځواکمن وم، چې له غوښه خورو ډايناسورانو
سره مې مخامخ جگړه کوله.

زه يو غټ کور يا سرکوزي ته ورته وم.



زه د خپلې غټې
زخه والې او زغره
والې خولې په
لرلو سره زيات
ډاروونکې وم.

زما د دغه ښکر اوږدوالی
۳ فوټه (۹۰ سانتي متر)

مښوکه مې بې غاښو وه او
خوله کې مې لږې (په ووريو
کې اضافي) کوچني غاښونه
درلودل.

تاج مو له کوم جنسه و؟

تاج مو د هډوکي له جنسه و، چې په مرسته يې موږ غټ ښکارېدو او د غوښه خورو ډایناسورانو سره د جنگ پر وخت به يې زموږ د غاړې ساتنه کې ډېره مرسته کوله.

پروتوسراتوپس د يو غټ پسه په اندازه و.

د پروتوسراتوپس فوسيلونه هر مهال د اسيا د گوبي په دښته کې موندل شوي.

له هگۍ نه د تازه راوتلي ډایناسور مجموعه

نورو کومو ډایناسورانو دغسې تاج درلود؟

هو، ډېرو درلود.

لاندې درې نمونو کې يې ډولونه ليدلی شئ.



ستېروکوسروس عجيبه ښکروږ تاج درلود.



پروتوسراتوپس بيا داسې تاج درلود.



د پنتاسراتوپس تاج بيا تقريباً د يو کوچنی موټر په اندازه و.

د خوبڼې خواړه مو څه ول؟

زه واینه خور وم او د زمکې پر مخ زيات واینه مې خوړل، چې ټول مې د خپلې توتي ډوله مښوکې په مرسته راماتول (راشوکل) او خوړل مې.

5

زما په اړه معلومات

۳- د ځان ساتنې لپاره مو ډلييز ژوند کاوه.

۴- نوم مې د (درې ښکر لرونکي) په معنا دی.

۱- ما شاوخوا ۶۵- ۶۸ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس د دورې په وروستيو کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امريکا کې موندل شوی يم.



تر ټولو غټ ټي - ريكس چېرته ؟

زه (سو) نوميرم او تر ټولو غټ ټي- ريكس هم زه يم چې تر اوسه پورې موندل شوی دی. زما تقريباً يو بشپړ سکليت په ۱۹۹۰ کال کې د سوزن هندريکسن فوسيل موندونکي لخوا کشف شو. همدارنگه زما فوسيل شويو هډوکو ته تقريباً ورته يوه نسخه جوړه شوې چې د شيکاگو په فيلډ موزيم کې نندارې ته ايښوول شوې ده.



5

زما په اړه معلومات

- ۱- ما شاوخوا ۶۵- ۶۷ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس د دورې په وروستيو کې ژوند کاوه.
- ۲- د افريقا په شمال کې موندل شوی يم.

۳- نوم مې د (ظالم او پاچا سمساره) په معنا دی.

۴- غټ واښه خواره ډايناسوران مې خوړل.

۵- په خپله سيمه کې تر ټولو غټ غوښه خور ځناور وم.



(ټي) د ټيرانوسروس مخفف دی، چې د ځينو غوښه خورو ډايناسورانو نوم دی.

لرغون پوهان پوره نه پوهيږي، خو داسې تصور کوي چې لاسونه مې دومره واره ول، چې د ولاړېدو او د غذا خوړلو لپاره ترې گټه نه اخستل کېده.



ستا لاسونه ولې دومره واړه ول؟

د ډایناسورانو حجمې لوی سوري درلودل، چې له امله یې هغه سپکه وه. دا ځانگړتیا ځکه ورته مهمه وه چې د ځینو سر له یوې پرېنې (غټه تیره) هم غټ و.

آیا تاسو تل بریالي وئ؟

نه، وابنه خواره ډایناسوران لکه ټرایسراتوپس ځواکمن ساتندوی وسایل درلودل. کله به چې ماسره په کلکه جنگېدل نو زه له هغه ځای نه تېښتې ته اړ کېدم.



څو غاښونه مو درلودل؟

۵۸ غاښونه، چې له هغو نه مو د ښکار د ډارلو، خپرولو او نیولو لپاره استفاده کوله. د دغو غاښونو سرونه مو د اړې دندانو ته ورته ول، نو ځکه موږ کولی شول چې خپل ښکار ټوټه ټوټه کړو.

د ډایناسورانو زیات غاښونه موندل شوي دي، نو پر همدې بنا، غاښونه مو خامخا لوبدل او پر ځای یې نوي غاښونه راختل.

آيا دایناسورانو لامبلی شواي؟

دایناسوران د وچې خزندگان ول او لامبل یې نه. البته سیندونو ته نزدې یې استوگنه کوله، ځکه چې په اوبو کې به یې کبان ښکار کول. نور خزندگان هم ول، چې هغوی کولی شول ولامبي او ان په سمندرونو کې یې ژوند کاوه. زه الاسموسروس یم.

په سمندرونو کې څه ډول مخلوقات ول؟

زه دایناسور نه یم، زه د پلسیوسارونو په نوم د خزندگانو له کورنۍ څخه یم، البته زه د خزندگانو له هغو ډولونو څخه یم چې د دایناسورانو په دوره کې مې ژوند کاوه.

زما د غاړې اوږدوالی زما د بدن د اوږدوالي نیم برابر و.

راشپېل ته ورته څلور وزرونه مې لرل.

الاسموسروس

ایچتیوسار

د سمندر تر ټولو غټ خزنده کوم و؟

لنډغاړي پلیوسرونه تر ما زیات غټ ول. لیوپلوردون بیا په هغوی کې دومره غټ و، چې د پیاوړو نښنې ډوله دارو سره یې غټ سر درلود.

دا اروارې له غټو غاښونو څخه ډکې وې، چې د خوړو لکه د سمندر لویو خزنده گانو، صدفونو او کبانو وړولو او ژوولو لپاره ترې استفاده کېده.

لیوپلوردون

5

زما په اړه معلومات

۱- ما شاوخوا ۶۵-۸۵ میلیون کاله پخوا د کراتسیوس د دورې په اخر کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امریکا کې موندل شوی یم.

۳- د نړۍ دویم پلیوسار وم.

۴- ما به کبان، امونیتونه (نرم بدني)، بلمنیتونه (لکه کبان نرم ټي) خوړل.

۵- د خواړو هضمولو لپاره مې هډوکي هم خوړل.

سمندري خزندگانو څه خوړل؟

ځینې هغه موجودات چې سمندري خزندگانو به خوړل، اوس هم شته.



سکویږ، له ۴۰۰ میلیون کاله مخکې یې ژوند کاوه.



کاواکان، هم له ۴۰۰ میلیون کاله مخکې ژوند پیل کړی دی.



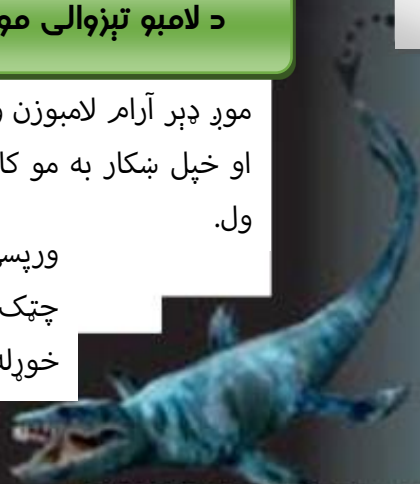
سمندري حلزونونو، له ۵۰۰ میلیون کاله مخکې ژوند پیل کړی دی.

د لامبو تېزوالی مو څومره و؟

موږ ډېر آرام لامبوزن وو، د کبانو ډلې ته مو کمین نیو او خپل ښکار به مو کاوه. ایچتیوسارونه تر موږ چټک ول.

ورپسې بیا موساساران زیات چابک او چټک ول او زموږ غرا به یې رانه خوړله.

موساسر



د سپینو نهنگانو (شارکونو) د نیکونو په شان کبان

آيا كيدى شي ډايناسوران بيا راژوندي شي؟

شاوخوا ٦٥ ميليون كاله وړاندې مور ټول له منځه لاړو. ځينو پوهانو له نوې ټكنالوجۍ نه په گټنې هڅه كړې چې مور بيا راژوندي كړي، خو تر اوسه لا نه دي توانيدلي.

آيا تاسو ناروغېدي؟

ځناور ناروغېږي، نو ښكاره ده چې ډايناسوران هم ناروغېدل، خو فوسيلونه د ناروغيو شواهد نشي وړاندې كولى. البته ٦٥ ميليون كاله پخوا د ناروغۍ ترخه پېښه د دې لامل شوه چې ډايناسوران، الوتونكي او لامبوزن خزندگان په بشپړ ډول له منځه لاړ شي. يوه پربښه (غټه ډبره) زمكې سره ټكر كوي.

ولې تاسو ټول له منځه لاړئ؟

پوهانو متفاوتې فرضيې وړاندې کړې دي؛ ځيني يې داسې تصور کوي چې زمکې سره ځيني غټ اسماني ستوري (غټې ډبرې) لگېدلي او له امله يې وريځې، گرد او کيمياوي بخار رامنځته شوي دي. هم مهاله ورسره زياتې اورغورځونې هم راکټېدلي او وريځې او گردونه يې اسمان ته شپړلي دي.

دغو گردجنو ورپېڅو زمکې ته د لمر د رڼا مخه ونيوله او همغه وه چې زمکه زياته سپر شوه. بوټي او وېبې ټول له منځه لاړل او موږ ته د خوړو لپاره بيخي لږ څه پاتې شول، نو ځکه بيا موږ هم ټول له منځه لاړو.



کوم ډايناسوران تر ټولو وروسته مړه شول؟

په زيات باور سره چې غوښه خواره ډايناسوران تر ټولو وروسته مړه شول. په سر کې وېبې خواره ځکه مړه شول، چې هم هوا ډېره سپر شوه او هم د زمکې پر مخ وېبې تمام شول او بېرته هم را ونه ټوکېدل. نو غوښه خواره زموږ له مړينې وروسته له منځه ځکه لاړل چې موږ تمام شوو.



کوم ځناوران د وچې پر مخ ژوندي پاتې شول؟

که څه هم ټول ډايناسوران له منځه لاړل، خو ځيني کوچني-کوچني ژوندي پاتې شول. دا ځناور عبارت دي له: واره خزندگانو، حشراتو او ځينو تي لرونکو او الوتونکو څخه.

مار



لږم



سلاهي



چونگينه



سمساره



کشپ



کومو ډایناسورانو

ریکارډ درلودې؟

تر ټولو غټ خزنده الوتونکی کوم و؟

کویټزالکوتلوس تر ټولو غټ پټروسر و. د وزرونو خلاصولو پر مهال یې د وزرونو له یوې څوکې نه تر بلې پورې واټن ۴۳ فوټه (۱۳ متره) و. دا اندازه د ۷۳۷ بونینګ الوتکې د یو وزر سره برابره ده.

کوم ډایناسور تر ټولو غټې منگولې درلودې؟

تریزینوسروس د ۳ فوټو (۹۰ سانتي متره) په اندازه اوږدې منگولې درلودې. د هغوی د منگولو دا اندازه د یو بالغ انسان د ټول لاس د اوږدو سره برابره ده.

زموږ لویانو او کوچنیانو د ۱۶۵ میلیون کالو په موده، د زمکې پر مخ واکمني کړې ده.

تر ټولو غټ غوښه خور ډایناسور کوم و؟



گیگانتوسوروس تر ټولو غټ غوښه خور ډایناسور و. اوږدوالی یې ۵۰ فوټه (۱۵ متره) و، چې د درې موټرو له اوږدوالي څخه هم اوږد و.



تر ټولو لوړ ډایناسور کوم و؟



د سیسموسوروس له پوزې نه تر لکۍ پورې واټن ۱۳۰-۱۶۵ فوټه (۴۰-۵۰ متره) و. دا اوږدوالی د اتو افریقایي فیلانو په اندازه دی، البته چې کتار ولاړ وي.

تر ټولو ټیټ ډایناسور کوم و؟



د ډایناسور تر ټولو کوچنی (ټیټ) موندل شوی فوسیل د موسروس بچی دی، چې اوږدوالی یې د یو پنسل په اندازه و.



تر ټولو هوښیار ډایناسور کوم و؟



ترودون د خپل بدن په پرتله زیات او ستر ماغزه درلودل، دا په دې معنا ده چې تر نورو هوښیار و.

احتمالاً د هغه هوښیاري او څیرکي د نننیو الوتونکیو په اندازه وه.



تر ټولو غټې هگۍ د چا وې؟



د ماکروالانگاتولیتوس زیزیانسیس فوسیل شوې هگۍ، چې په چین کې موندل شوې دي.

نوموړې هگۍ ۱۸ اینچه (۴۶ سانتي متره) اوږدوالی لري.



تر ټولو چټک ډایناسور کوم و؟



ستراتیومیموس هغه فیلمرغ ته ورته ډایناسور و، چې کولی یې شول په ساعت کې ۴۳ مایله (۷۰ کیلو متره) منډه واخلي.



د ځينو کلمو تعريف او تشریح

ډايناسور: دا هغه غټ او پخوانی خزنده و، چې ميليونه کاله پخوا پر زمکه باندې اوسېد.

فوسيل: د ځناورو او بوټو پاتې شوني دي چې ميليونه کاله مخکې يې ژوند کاوه او په هوارو تيرو کې پيدا کېږي.

لرغون پوه: هغه څوک چې له تاريخ نه مخکې د ځناورو او بوټو د فسيلونو په اړه څېړنه کوي.

ترياسيک: د ۲۰۰-۲۵۰ ميليون کالو وړاندې د زمکې پېژندنې دوره.

ژوراسيک: د ۱۴۵-۲۰۰ ميليون کالو وړاندې د زمکې پېژندنې دوره.

کراتسيوس: د ۶۵-۱۴۵ ميليون کاله وړاندې د زمکې پېژندنې دوره.

جورپه: دوه حيوانات (نر او سځه) چې له يو بل نه بارداره کيږي.

خزنده: دا هغه ځناور دی چې پر وچه باندې ژوند کوي او هگۍ اچوي.

د ژباړن يادښت

د کتاب زمکه (بکګرونډ) چې څنگه وه، همغسې پر خپل ځای ده. که څه هم پر خپل حالت پاتې کېدل يې يو څه ستونزې راپيدا کړې او خورا وخت يې ونيو، خو بيا هم له نیک مرغه وتوانېدم، چې درنو لوستونکو ته يې يوازې د ژبې بدلېدو سره (په پښتو ژبه) وړاندې کړم.

البته دا هم د يادونې ده، چې نوموړی کتاب هم د ماشومانو د تشويقولو او هم د لويانو د معلوماتو زياتولو لپاره خورا گټور دی او کولی شي له اړوندو انځورونو نه په مرسته، په ډېره لنډه توگه د مختلفو ډايناسورانو په اړه ځانونه وپوهوي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library